

CARTIER Rotonda

Oxana GHERMAN (n. 6 august 1987, Antonești, Ștefan-Vodă, Republica Moldova). Susține teza de doctorat în filologie în cadrul Institutului de Filologie al Academiei de Științe a Republicii Moldova (2016). Lector la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (2014-2021). Cercetător științific la Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” al Universității de Stat din Republica Moldova (din 2020), șefă a Centrului de literatură și folclor (din 2025).

A publicat volumele: *Tentația identității. Cronici și eseuri literare* (Pрут Internațional, 2020, Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova), *Efect întârziat* (poezie, Tracus Arte, 2021, Premiul Național pentru debut în poezie „Traian T. Coșovei”), *Ființa plurală. Reflecții critice* (Junimea, 2025).

Lucrarea a fost elaborată în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, aprobată în cadrul ședinței Centrului de literatură și folclor al IFR „B. P.-Hasdeu” (proces-verbal nr. 6 din 16.10.2025) și recomandată pentru publicare de Consiliul științific al Universității de Stat din Moldova (proces-verbal nr. 2 din 24.12.2025).

Recenzenți:

Ion Plămădeală, dr. hab. în filologie, IFR „B. P.-Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova
Jean-Jacques Wunenburger, profesor emerit de filozofie, Universitatea „Jean Moulin”
Lyon 3, Franța

Oxana **Gherman**

IMAGINARUL
SACRULUI

O HERMENEUTICĂ
A POEZIEI
DE DUPĂ 2000

eseu

R o t o n d a
CARTIER

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel.: fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: vanzari@cartier.md
cartier.ro/cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe cartier.ro & cartier.md

și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks și pe cartier.ro & cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.

Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: libriadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.

Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: libriadinhol@cartier.md

Librăria online, cartier.md

Tel.: 068 555 579. E-mail: vanzari@cartier.md

Distribuție în România prin Librăriile Humanitas.

Comenzi online: libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194

Colecția *Rotonda* este coordonată de Em. Galaicu-Păun

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Em. Galaicu-Păun

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Tatiana Cunup

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Bons Offices

Oxana Gherman

IMAGINARUL SACRULUI

Ediția I, aprilie 2026

© 2026 Editura Cartier pentru prezenta ediție.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Gherman, Oxana.

Imaginarul sacrului : o hermeneutică a poeziei de după 2000 : Eseu / Oxana Gherman ; coperta: Vitalie Coroban ; design: Tatiana Cunup. – Ed. 1. – [Chișinău] : Cartier, 2026 (Bons Offices). – 290, [4] p. – (Rotonda / colecție coordonată de Em. Galaicu-Păun, ISBN 978-9975-79-907-2).

Bibliogr.: p. 283-291. – [300] ex.

ISBN 978-9975-86-929-4.

821.135.1(478)-4

G 45

Părinților mei

Prefață

Contemporaneitatea asistă la multiplicarea demersurilor de recuperare a memoriei basarabene, care scot în evidență patrimoniul lingvistic, poetic, istoric și filozofic al acestui loc din Europa Centrală, foarte bogat în tradiții, însă vulnerabil, tragic mutilat de violența totalitarismului comunist. Se afirmă tot mai mulți artiști, prozatori, poeți și esești care diversifică spectrul de creativitate al acestui spațiu anturat de frontiere pe cât de protectoare, pe atât de amenințate de vitregiile istoriei. Pe lângă monografii și exegeze istorice, apar lucrări care își articulează anamneza în jurul unor teme antropologice, artistice sau chiar spirituale.

Oxana Gherman propune un parcurs prin poezia basarabeană din ultimul sfert de secol (2000-2025), în lumina unei noțiuni vibrante și enigmatice cum este cea a *sacrului*. Dincolo de instituțiile religioase și de inspirațiile teologice ale celor trei monoteisme de care este impregnat acest spațiu cultural, *sacrul* permite identificarea straturilor imemoriale, vizibile și invizibile, ale sensibilității și imaginației individuale și colective, confruntate cu profunzimea, misterul și ambivalențele emoționale ale lumii în care trăim, așa cum acestea se reflectă în texte, obiecte, evenimente și locuri.

Termenul *sacru*, care, la o reflecție atentă, se dovedește a fi dificil de circumscris, definit și stăpânit conceptual, trezește o atitudine de *familiaritate* și o curiozitate spontană, întrucât trimite la experiențe și fenomene care ne impresionează prin recurența lor în conștiința colectivă, dar și o stare de *teamă*, neliniște și smerenie. Cu toate acestea, sentimentul sau reprezentarea sacrului este omniprezentă și omnipotentă: considerat o dimensiune arhaică a oricărei societăți, inseparabilă de marile religii, de miturile, simbolurile și riturile lor,

fără a se limita însă la acestea, *sacrul* reapare astăzi în arte, tehnologii, politici, piețe economice etc. Încercarea de conceptualizare a sacrului presupune, pe de o parte, mobilizarea unui vast orizont cultural-antropologic, istoric și transcultural, în cadrul căruia s-a configurat o tipologie amplă a naturii și funcțiilor lui (care a dat naștere unei științe a religiilor, destul de dinamică în spațiul pontic), iar pe de altă parte, redescoperirea acestuia în noi forme, camuflate, deplasate sau chiar deconstruite într-o lume în care el a fost intens demitizat, demistificat și contestat. Investigarea *sacrului* se dovedește o sarcină provocatoare și fiindcă solicită o amplă cultură pluridisciplinară și o gândire complexă, capabilă să reconstituie atât atributele invariabile, cât și aspectele variabile ale acestuia. Oxana Gherman a răspuns provocării, în prima parte a acestei lucrări, cu suficientă maturitate, erudiție și eleganță.

Fundamentându-și demersul pe un corpus cuprinzător de autori afirmați în variate discipline, dar reținând cu precădere interpretări din proximitatea culturală (Blaga, Eliade, Codoban ș.a.), autoarea a reușit, cu finețe analitică și rigoare sistematică, să prezinte o înțelegere polimorfă a sacrului, care oscilează între nivelul ideatic și cel experiențial, între intuiții originare și paradoxuri, uneori chiar stranie. Dintre numeroasele descrieri fenomenologice și restituirii conceptuale, se poate remarca, în mod particular, investigarea opozițiilor, chiar a contradicțiilor care stimulează discursul asupra sacrului. Iată câteva dintre acestea, demne de reținut.

Dacă *sacrul* este o reprezentare a unor însușiri ale fenomenelor materiale (*cratofanie*) sau spirituale (*hierofanie*), care transcend existența cotidiană, oferind acces către semnificații simbolice ale textelor și imaginilor și, mai ales, către credințe într-un suprauman de ordin cosmic sau psihologic, el comportă și o dimensiune afectivă, generatoare de emoții de natură bipolară, între *majestas* și *tremendum*, prin care ne poate înălța sau coborî la limita inferioară a sensibilității. Din această perspectivă, *sacrul* este sursa unui sentiment de dependență, a unei limite ce nu poate fi depășită fără precauție și a unei pluralități de semnificații, a căror înțelegere ră-

mâne întotdeauna aproximativă. Cu toate că instituie distanță prin interdicție și mister, ca substrat al fricii și respectului, *sacrul* se poate deschide unei transgresiuni condiționate de reguli și limitate ritualic.

Acest tablou paradoxal al sacrului, cognitiv și experiențial, imbold de autodepășire și, în același timp, sentiment al dependenței față de ceva mai presus decât sinele, confirmă ambivalența domeniului, deopotrivă incitant și periculos. Astfel, sacrul se configurează ca o realitate psihică distinctă, care nu se identifică nici cu banalitatea profană, nici cu absolutul divin – o alteritate asumată și confruntată de religii, ce funcționează mai degrabă ca un intermediar care leagă și totodată separă viața noastră de aceea a unei entități hiperbolice, înțeleasă ca origine sau finalitate a existenței. Prin intermediul sacrului, conștiința imaginativă descoperă, în interiorul lumii, anumite locuri, momente, structuri și conținuturi, texte și sunete care intensifică experiența existențială și extind orizontul în care trăim. Prin urmare, *sacrul* inspiră nu atât cunoaștere pozitivă, cât semnificații metaraționale, sub forma unor expresii de limbaj prin excelență metaforice și poetice, prin imagini simbolice sau epifanice, ca interfață între eu și supranaturalul infinit, invizibil.

Interesul major al cercetării realizate de Oxana Gherman nu este doar de a inventaria, în poezia apărută după anul 2000, expresiile hibride ale sacrului contemporan, ci și, mai ales, de a desprinde o tematică a evoluției periodice a acestuia, într-un interval de o jumătate de secol. Creațiile poetice selectate, expresii profund individualizate, urmează, în viziunea autoarei, modalități tematice și narrative care se transformă vizibil de la un deceniu la altul. Cercetătoarea descrie mutațiile specifice anilor 1960, '70, '80 și '90, pentru a se concentra ulterior asupra anilor 2000, care deschid paradigma contemporană și favorizează o convergență a poezilor în jurul unui sacru antropocentric, dispersat în experiențele vieții cotidiene, dar capabil să restaureze verticalitatea divinului. În acest sens, pentru Oxana Gherman, „poezia apărută după anul 2000 ilustrează noi forme de religiozitate și interpretări ale relației omului cu sacrul, revelat atât prin gestul religios/actul liturgic, cât

și în contact cu natura, prin idealizarea experiențelor individuale, a orizontului spațio-temporal al copilăriei, a (micro)universului domestic, chipului matern, eternului feminin ș.a. Paradigmele estetice ale imaginarului sacralului se reînnoiesc neconținut. Asupra conștiinței creatoare se proiectează nesfârșitele pendulări ale gândirii între «tendința antropică» și «tendința transcendentă», prima «accentuând dimensiunea umană a întemeietorului, cealaltă – dimensiunea lui divină» (Eliade, Culianu, 2007). Prin experiența po(i)etică, omul își reabilitează statutul în ordinea acestei lumi”.

În acest fel, cercetătoarea ne confruntă cu o întrebare implicită, inevitabilă și aporetică: paradigma actuală a sacralului, situată în apogeul postmodernității, ar putea fi în ultimă instanță o formă de revenire periodică la marile structuri și experiențe ale trecutului, deschizând un alt ciclu major de declin și renaștere, marcat, ca de fiecare dată, de specificul unui nou spirit al timpului?

După sinteza cronologică a evoluției poeticilor sacralului, nucleul proiectului se conturează în paginile unei veritabile antologii a sacralului în literatura basarabeană contemporană. Autoarea propune un parcurs enciclopedic prin marile miteme și teologeme ale sacralității românești, în care se intersectează sau se suprapun referințe tradiționale, ale folclorului rural, și referințe specifice lumii postreligioase. Aceste forme de sacralitate, reactualizate prin discursul poetic, își au rădăcinile în fondul indo-european precreștin, în vestigiile greco-romane, dar și în viziunile eshatologice ale religiilor Cărtii, articulate în jurul motivelor păcatului și mântuirii (la rândul lor tributare unor surse ortodoxe, catolice, protestante sau chiar ateiste).

Este surprinzător să regăsim, în acest parcurs, în pofida proeminenței culturii actuale, impactul marilor hermeneutici reperate de exegeți versați ai sacralului, de Mircea Eliade, de exemplu, în *Tratat de istorie a religiilor*, fapt ce pune în evidență persistența și forța, uneori subliminală, a structurilor imaginarului sacralului. Acest florilegiu de poezie reactivează cele mai arhaice hierofanii: cele ale cosmogoniei, ale creației lumii, ale narațiunilor biblice

despre paradisul pierdut și căderea în istoria răului, ale traiectului îndelungat al omenirii către mântuire, precum și ale simbolisticii celor două Cărți Sfinte – *Tora* și *Evangelhiile*. Această amplă narațiune este marcată de o metapsihologie a umanității, fluctuând mereu între forțele separării (mânia și ura) și forțele reunirii și ale fuziunii (iubirea în multiplele sale forme: *éros*, *philia* sau *agapè*). Poeții scrutează eternul conflict dintre bine și rău, dar și dintre *éros* și *thanatos*. Dincolo de cosmos și de destinele individuale, sacrul ajunge să se extindă asupra tuturor dimensiunilor spațio-temporale ale vieții, instituind diferențieri arhetipale care opun profanul și sacrul, atât la nivelul momentului, cât și la cel al locului. Și ce frumoasă apoteoză ne oferă autoarea atunci când își încheie explorările cu idealizarea habitatului, a intimității căminului, motiv al întoarcerii la sânul matern și la pământul natal, unde Hestia feminină veghează asupra focului sacru, real sau metaforic, departe de rătăcirile lui Hermes. Reactualizând tofiliile lui Gaston Bachelard, cercetătoarea ne menține în miezul delicat al poeziei basarabene: cel al formelor și forțelor unui sacru ce rămâne un reper fundamental al umanului, în dinamica întâlnirii cu alteritatea nelimitată, prin care omul își revelează propria identitate finită.

La capătul acestui demers inspirat și bine orientat prin multiplele fațete ale sacrului, asemănător cu itinerarul unui călător ghidat de o stea, poezia română din Basarabia poate fi privită ca un adevărat laborator sau, mai degrabă, ca o oglindă a dimensiunii spirituale și transcendente a sacrului, singulară (în rădăcinată în propria istorie), dar și profund universală, în tradiția antropologiei simbolice. Cu siguranță, epoca postmodernă antrenează imaginarul sacrului în tranziții derutante și necunoscute: transformare, dislocare, demitizare etc., însă face posibilă și o anamneză a arhaicului, o reîntoarcere la sursele imemorale ale măreției sublime și neliniștitoare care ne afectează întreaga ființă și ne poziționează existențial între cer și pământ.

Jean-Jacques WUNENBURGER
Profesor emerit de filozofie,
Universitatea „Jean Moulin” Lyon 3, Franța

Préface

Les temps actuels voient se multiplier un vaste travail sur la mémoire bessarabe, qui fait ressortir le riche patrimoine linguistique, poétique, historique, philosophique, de ce territoire, si réputé mais vulnérable, de l'Europe centrale, mutilé tragiquement par la violence du totalitarisme communiste. De toutes parts resurgissent les joyaux des écrivains, poètes, essayistes qui viennent enrichir le spectre de la créativité de ces espaces, entourés de frontières protectrices et menaçantes selon les époques. Au-delà des monographies et des exégèses historiques, d'autres travaux articulent leur anamnèse autour de thèmes anthropologiques, artistiques voire spirituels.

Oxana Gherman vient de choisir un parcours à travers la littérature poétique bessarabe du dernier quart de siècle (2000-2025), autour de la notion si vibrante et énigmatique qu'est le «sacré». En dehors des institutions religieuses et des inspirations théologiques des trois monothéismes qui ont profondément imprégné cette contrée, le «sacré» permet d'identifier toutes les strates immémoriales, visibles et invisibles, de la sensibilité et de l'imagination des hommes et des sociétés devant la profondeur, le mystère, les ambivalences émotionnelles du monde qui nous entoure, à travers des textes, des objets, des événements et des lieux.

Le terme de «sacré» (en roumain *sacru*), qui se révèle à la réflexion difficile à cerner, à définir, à maîtriser suscite à la fois une familiarité et une curiosité spontanées parce qu'il renvoie à des vécus et faits qui nous impressionnent par leur récurrence dans la conscience commune; et aussi une certaine crainte, car il nous affecte par des sentiments d'inquiétude et d'humilité. Pourtant le sentiment ou la représentation du sacré est omniprésent et omnipotent: tenu pour

une dimension archaïque de toute société, inséparable des grandes religions, de leurs mythes, symboles et rites, sans s'y limiter, il réapparaît de nos jours dans les arts, les techniques, les politiques et les marchés économiques etc.

Chercher à en rendre compte c'est à la fois convoquer une large culture anthropologique, historique, transculturelle qui développe une grande typologie de sa nature et de sa fonction (qui a donné naissance à une science des religions, bien vivante autour de la mer Noire), mais aussi le retrouver sous des formes nouvelles, masquées, déplacées voire déconstruites dans un monde contemporain où il a été beaucoup démythisé, démystifié, dénoncé. Aussi, enquêter sur le «sacré» relève d'un défi redoutable car cela suppose une culture pluridisciplinaire très ouverte et une pensée complexe qui doit reconstituer à la fois les attributs invariants et les aspects variables du sacré. C'est bien ce que Oxana Gherman a réussi à mener à bien avec aisance, maturité, érudition et brillant dans la première partie de ce livre.

S'informant dans un large corpus d'auteurs de toutes disciplines mais qui fait la part belle aux interprétations de proximité culturelle (Blaga, Eliade, Codoban etc.), Oxana Gherman a su avec subtilité et exhaustivité dégager la compréhension polymorphe du sacré qui oscille entre idées et vécus, entre intuitions premières et paradoxes, voire étrangetés. Parmi un grand nombre de descriptions phénoménologiques et de restitutions conceptuelles, on peut être attentif en particulier aux oppositions voire contradictions du discours sur le sacré. On peut en rappeler quelques-unes.

Si le sacré est une représentation de propriétés de phénomènes matériels (*kratophanie*) ou spirituels (*hiérophanie*) transcendants à notre existence banale, ouvrant sur des significations symboliques de textes ou d'images et surtout des croyances en du surhumain (cosmique ou psychologique), il comporte aussi une face sensible, source d'émotions, d'affects eux-mêmes bipolaires – *majestas et tremendum*, nous élevant vers le haut ou nous écrasant vers le bas. Le sacré est donc source d'un sentiment de dépendance, de limite à ne pas franchir sans précaution et d'une pluralité de significations

dont la saisie reste toute asymptotique. Tout en nous tenant éloigné par un interdit, ou un mystère, source de crainte et de respect, le sacré peut s'ouvrir à une transgression conditionnée par des règles et limité rituellement à certains êtres.

Ce portrait paradoxal du sacré, cognitif et expérientiel, à la fois source d'élévation de soi et de sentiment de dépendance à plus grand que soi, confirme combien le sacré est un domaine ambivalent, à la fois excitant et dangereux. La conséquence est que le sacré constitue une réalité psychique à part, qui n'est ni la banalité profane ni l'absolu divin, altérité affrontée par les religions, mais plutôt un intermédiaire qui relie et sépare notre vie et celle d'une entité hyperbolique, qui est considérée comme la cause ou la fin de nos existences. Avec le sacré notre conscience imaginative découvre dans notre monde, certains lieux, des moments, des formes et matières, des textes et des sons, qui permettent d'intensifier nos existences et d'élargir l'environnement dans lequel nous vivons. Il en résulte que le sacré inspire à l'homme moins des savoirs positifs, que des significations méta-rationnelles sous forme d'expressions langagières très métaphoriques et poétiques, des images symboliques ou épiphaniques, qui restituent cette interface entre moi et le surnaturel, infini, invisible.

L'intérêt majeur de la recherche de Oxana Gherman est non seulement d'avoir collecté dans la littérature poétique depuis l'an 2000 les expressions éclectiques et inventives du sacré contemporain, mais d'en avoir dégagé une thématique d'évolution périodique couvrant un demi-siècle. Les créations poétiques retenues, expressions fort individuelles, suivent, selon elle, des modalités thématiques et narratives qui évoluent assez rapidement de décennies en décennies. L'auteur décrit les évolutions des années 1960, '70, '80, '90, avant de fixer sa focale sur les années 2000, sources du paradigme contemporain, qui semble avoir permis une convergence des poètes autour d'un sacré plus anthropocentré, plus dispersé dans les expériences de la vie, tout en restaurant une verticalité divine. Ainsi pour Oxana Gherman «La poésie apparue dans les décennies postérieures à

2000 illustre de nouvelles formes de religiosité et de interprétations du rapport entre l'homme et le sacré, révélées à la fois par le geste religieux/l'acte liturgique et par le contact avec la nature, par la sacralisation des expériences individuelles, l'horizon spatio-temporel de l'enfance, le micro-univers domestique, l'image maternelle, l'éternel féminin etc. Les paradigmes esthétiques de l'imaginaire sacré se renouvellent sans cesse. Les oscillations incessantes de la pensée entre la «tendance anthropique» et la «tendance transcendante» se projettent sur la conscience créatrice, la première «accentuant la dimension humaine du fondateur, la seconde sa dimension divine» (Eliade, Culianu, 2007). Par l'expérience po(i)étique, l'homme réhabilite sa place dans l'ordre du monde.»

Par là, Oxana Gherman nous confronte bien à une question subreptice, inévitable et aporétique: le paradigme actuel du sacré, tout en se situant à l'apogée de la post-modernité, ne serait-il pas finalement une sorte de retour cyclique aux grandes structures et expériences du passé, ouvrant ainsi un nouveau grand cycle de déclin et renaissance, bien qu'à chaque fois teinté d'un air du temps nouveau?

Après ce panorama chronologique des évolutions de la poétique du sacré, Oxana Gherman commence à dérouler, c'est le cœur du projet, les pages d'une véritable anthologie du sacré dans la littérature bessarabe contemporaine. L'auteur propose un parcours encyclopédique à travers les grands mythes et théologèmes de la sacralité roumaine, où se croisent ou se superposent des références traditionnelles, jusqu'au folklore rural, ou nouvelles et récentes d'un monde post-religieux. Ces sacralités actualisées par le poétique plongent leur racine dans le passé indo-européen pré-chrétien, dans les vestiges gréco-romains mais aussi dans les visions eschatologiques des religions du Livre, selon la chute et le salut (eux mêmes tributaires de sources orthodoxes, catholiques, protestantes ou même athées).

On est surtout frappé de retrouver dans ce parcours de Oxana Gherman, malgré un ascendant de la culture dominante actuelle, l'impact des grandes herméneutiques repérées par les commen-

tateurs familiers du sacré, par Mircea Eliade, par exemple dans son *Traité d'histoire des religions*, témoignant de la force, subliminale parfois, des structures de l'imaginaire du sacré. Ce florilège commenté de citations de poètes réactive les hiérophanies les plus archaïques: celles de la cosmogonie, de la création du monde, des récits bibliques du paradis perdu et de la chute dans l'histoire du mal, du long chemin de l'humanité vers une rédemption, des symboliques des deux Livres, la *Torah* et les *Evangelies*. Ce grand récit est traversé par une sorte de métapsychologie de l'humanité sans cesse ballottée entre les forces de séparation (colère et haine) et les forces de réunion et de fusion (l'amour sous toutes ses formes, *éros*, *philia* ou *agapè*). Les poètes se font les témoins du combat éternel entre le mal et le bien, mais aussi entre *éros* et *thanatos*. Au delà du cosmos et du destin des hommes et des femmes, le sacré va s'étendre à toutes les dimensions de l'espace et du temps de la vie, en installant des différenciations archétypiques opposant le profane et le sacré, tant dans les instants que dans les lieux. Et quelle belle apothéose nous réserve Oxana Gherman quand elle achève cette quête du sacré par l'idéalisation de l'habitat, de la maisonnée, le lieu du retour au sein de la mère et de la terre, où Hestia féminine veille sur le feu sacré, réel ou métaphorique, loin des errances du vagabond Hermès. En retrouvant les topophilies de Gaston Bachelard, Oxana Gherman nous ramène au coeur subtil de la poésie bessarabienne, celui des formes et forces d'un sacré qui reste le marqueur de l'humanité, dans le mouvement même de sa rencontre avec une altérité illimitée qui lui révèle son identité limitée.

Au terme de cette circulation très inspirée et orientée à travers les facettes du sacré, comme celle d'un voyageur se laissant guider par une étoile, la poésie de la Bessarabie apparaît comme un laboratoire, mieux comme un miroir de la dimension spirituelle et transcendante du sacré, à la fois singulier (car ses racines sont dans son histoire propre) et en même temps très universelle, dans le sillage de l'anthropologie symbolique en général. Certes l'époque post-moderne entraîne l'imaginaire sacré vers des points de passage

déroutants et inconnus: transformation, déplacement, démythisation etc., mais elle permet aussi une sorte d'anamnèse de l'archaïque, de retour aux sources immémoriales de cette grandeur sublime mais inquiétante qui nous affecte des pieds à la tête et nous assigne une condition entre la terre et le ciel.

Jean-Jacques WUNENBURGER
Professeur émérite de philosophie,
Université *Jean Moulin* Lyon 3, France

PLURIVALENȚA SACRULUI

Transvizibilul. Cadru conceptual

Spectrul de semnificații ale sacralului a suscitat, de-a lungul timpului, interesul cercetătorilor din diverse domenii: teologie, istorie a religiilor, filozofie, antropologie, sociologie, psihologie, semiotică ș.a. Sistematizarea și definirea valențelor sacralului variază în funcție de grilele metodologice aplicate. Teologia rezervă sacralul transcendentului, supraumanului, psihologia îl situează în (sub)straturile conștiinței, sociologia îl analizează ca factor de interconexiune, hermeneutica explorează gamele de interpretări ale sacralului în diferite epoci și culturi ș.a.m.d. Fiecare câmp de investigație valorifică anumite accepții ale noțiunii.

Deși circumscrie ideea divinului, cu întregul ei sistem de reprezentări și înțelesuri, orizontul sacralului nu se restrânge la aceasta, în virtutea culturilor spirituale formate în jurul altor idealuri supreme. Nucleul semantic prereligios al sacralului (natural, cosmic) se dispersează sub impactul dinamicilor evolutive ale religiilor și se nuanțează în ariile științificului, artisticului, ideologiilor istorice, sociopolitice ș.a., devenind o categorie transculturală, universală.

Principalele paradigme de conceptualizare și de instrumentalizare ritualică a sacralului, în opinia lui Jean-Jacques Wunenburger, se distribuie pe câteva niveluri: „Le sacré correspond à un ensemble de comportements individuels et collectifs qui remontent aux temps les plus immémoriaux de l’humanité. Leur description peut s’opérer à trois niveaux: celui de l’expérience psychique individuelle, celui des structures symboliques communes à toutes les formes de représentation sacrée, celui enfin des fonctions culturelles du sacré dans les